

YAZI-Cemaatler, tarikatlar ve Türkiye’de demokrasi

Maya Arakon: Gerçek laik bir ülkede devlet yapısı içinde bu tür bir kurumun bulunmaması, mevcut kurumun ise sadece İslam’a değil, o ülkedeki bütün dinlere aynı mesafede durarak hizmet vermesi gerekmektedir.

21 Şubat 2018 tarihli yazı:

<https://web.archive.org/web/20180324104903/https://ahvalnews2.com/tr/cemaatler/cemaatler-tarikatlar-ve-turkiyede-demokrasi>

15 Temmuz darbe girişiminden sonra cemaat ve tarikatların devlet mekanizmasının en üst seviyelerine kadar nasıl da sızmış olduğunu dehşetle fark eden Türkiye kamuoyu bir anda bu oluşumların demokrasi ve rejimin bekası adına ne derece büyük bir tehdit olduğunu konuşur hale geldi.

Ancak ne cemaatler ne de tarikatlar Türkiye’nin yeni bir gerçeği değil. Tam tersine, bazılarının kökeni Cumhuriyet’in ilanı öncesine dayanan Cemaat ve Tarikatlar, özellikle çok partili sisteme geçişten sonra toplumsal ve siyasal hayatımızda büyük önem kazanmaya başladı.

Burada hemen şunu da belirtmek gerekiyor: Sosyal yapının sekülerleşmesi ve devletin laik bir sisteme geçmesi adına 1925 yılında çıkarılan Tekke ve Zaviyelerin kapatılması kanunundan bu yana Türkiye’nin laikleşmesi ve toplumun sekülerleşmesi adına pek de bir ilerleme kaydedilebilmiş değil.

Zira Cumhuriyet’in ilanı ve eski düzenin devamı olarak addedilen Cemaat ve Tarikatların lağvedilmek istenmesiyle bu oluşumlar yeraltına inerek varlıklarını sürdürmüştür.

Ayrıca, 3 Mart 1924 tarihinde “Şeriye ve Evkaf Vekâleti”nin yerine kurulan “İslam dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli” olan ve Atatürk döneminde Cumhurbaşkanlığına bağlı olan ve en son 2014 yılı itibariyle ise yeniden Başbakanlığa bağlanan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bizatihi varlığı zaten laiklik ilkesiyle tamamen ters düşmektedir.

Gerçek laik bir ülkede devlet yapısı içinde bu tür bir kurumun bulunmaması, mevcut kurumun ise sadece İslam’a değil, o ülkedeki bütün dinlere aynı mesafede durarak hizmet vermesi gerekmektedir.

Oysa Türkiye’deki Diyanet İşleri Başkanlığı sadece İslam’a, o da Sünni ve Hanefi mezheplerine yönelik bir yapıya sahiptir.

Anayasa’nın 136. Maddesinde "Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışmayı ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir" hükmü yer almaktadır.

Oysa bu madde doğrultusunda bugünkü duruma bakacak olursak, tamamen iktidar partisinin uyguladığı politikardan yana bir söylem geliştiren Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, “bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında” kalmayarak Anayasa’yı açıkça ihlâl ettiğini söylemek mümkündür.

Ancak konu bunun çok ötesindedir. Cumhuriyetin ilanıyla, son derece dindar, eğitimsiz ve feodal bir toplumdaki bir anda seküler ve modern bir toplum yaratmak mümkün olamamıştır. Bu anlamda söz konusu Jakobenist, tepeden inme ve dayatmacı cumhuriyet projesinin başarısız olduğu ortadadır.

Türk toplumu hedeflendiği gibi sekülerleşmediği gibi, laiklik de Batılı anlamda ve ilkesel şekilde uygulanmadığı için cemaatlerin özerk yapılar halinde kalmaları mümkün olmamış, uzun yıllar boyunca yeraltından faaliyet gösteren tarikatlar ve cemaatler, devlet kontrol mekanizmasının dışında kalmıştır.

Özellikle çok partili döneme geçişten sonra siyasi oy karşılığında varlıklarını sürdürme vaadi peşinde koşan cemaatlerin bir kısmı hızla siyasi alanda söz sahibi hale gelmiştir.

Bu da uzun vadede klientelizm, adam kayırmacılık ve nepotizmin güçlenmesine sebep olarak, bu oluşumların yüksek bürokratik mevkilere kendi adamlarını yerleştirmelerine, devlet aygıtının en hayati kurumlarını yavaş yavaş ele geçirmelerine, zaman içinde kendi çıkarları yönünde yolsuzluklara bulaşmalarına ve hatta en sonunda rejimi değiştirme amacıyla darbe girişiminde bulunmalarına kadar giden uzun ve tehlikeli bir yolun kapılarını açmıştır.

Özellikle 2013 sonrasında ortaya çıktığı üzere adam kayırmacılık ve liyakati bertaraf eden uygulamalar sebebiyle devlet kurumlarının işleyişi gitgide artan ölçüde sekteye uğramış, KPSS’de hep cemaatlerden adayların birinci çıkmasından tutun da ÖYS’de soruların defaatle çalınmasına kadar bir dizi skandal patlak vermiştir.

Cemaatlerin devlet içinde kadrolaşmasıyla aslında o pozisyonları çok daha fazla hak eden, çok da iyi eğitilmiş birçok aday saf dışı bırakılmış ve devlet mekanizmalarındaki çürüme, Türk Silahlı Kuvvetlerinden Dışişlerine, Sağlık Bakanlığında Milli Eğitim’e kadar uzanan çok geniş bir yelpazede kendini gösterir olmuştur.

Özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra akıllara gelen soru şudur: Türk Silahlı Kuvvetlerinin içinde Gülen Cemaati’nin bu derece yapılaşması nasıl mümkün olmuştur, buna kim izin vermiştir, Gülen Cemaatinin dışında orduda etkin olan başka cemaatler var mıdır, varsa onlar nasıl saptanıp temizlenecektir?

Nitekim darbe girişimi sonrası 2016 yılında Hürriyet yazarı Mehmet Y. Yılmaz köşesinde başka bir cemaate, katı Nurcu olarak bilinen Kurdoğlu Cemaatine dikkat çekerek, şöyle demiştir:

“Öyle görünüyor ki TSK’da bu işleri yapan dairelerde bir başka cemaat etkin. Bunlara Kurdoğlu Cemaati ya da grubu deniliyor (...) Eski Genel Kurmay Başkanı İlker Başbuğ, kendi dönemlerinde bu gruba bağlı askerlerin MİT raporları doğrultusunda temizlendiğini söylüyordu ama öyle görünüyordu ki bu tam bir temizlik olmamış. (...) İleride yine bir cemaat imamından emir alan komutanlar görmek istemiyorsak bu iddiaların ciddiyetle araştırılması gerekiyor”.

Nitekim Gülen Cemaatinin kamu kurumlarından tasfiyesinden sonra boşalan yeri başka cemaatlerin hızla doldurduğuna yönelik bir diğer uyarı da Darbe Girişimi Araştırma Komisyonu’nda konuşan Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu üyesi Prof. Dr. Mustafa Öztürk’ten gelmiştir.

“Başka yapılar da ağır ağır bu boşluğu doldurmanın hevesi içindeler. Menzil Cemaatinin devletle ilişkilerinde senli benli olmaya çalıştığını, hevesli ve talepkâr olduklarını biliyorum. Nurculuğun başka kollarının da aynı hevesleri taşıdığını biliyorum. ‘Benim bakış açımıla dine bakacaksın’ demek faşizanlıktır” diyen Prof. Öztürk, darbe girişimi sonrasında derhal Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ve iktidar partisinin yanında yer alan Menzil Cemaatine de böylece dikkat çekmiştir.

Türkiye’nin en iyi bildiği cemaatlerin başında elbette Gülen cemaati gelmektedir ancak Türkiye’nin her bölgesinde aktif çok sayıda başka cemaat ve tarikat mevcuttur. Bu yazı dizimizde bu cemaat ve tarikatların profillerini ve bugüne kadar Türkiye’de rejime ve demokrasiye olan etkilerini inceleyeceğiz.

<https://web.archive.org/web/20180324104903/https://ahvalnews2.com/tr/cemaatler/cemaatler-tarikatlar-ve-turkiyede-demokrasi>